

Arkeologiska undersökningar
i Tenala socken
i juni 1929.

Alfred Hackman.

9 fotografier, 5 kartor.

Tenala socken.

I.

Grävningar på Fostarby - Västergård i juni 1930. 1929?

Under en i juni 1928 företagen tjänsteresa hade jag utfört en provgrävning i närheten av fyndstället för ett vapenfynd från tiden omkring år 800 invid Västergård hemmans via i Fostarby. Vid denna provgrävning upptäcktes och undersöktes av mig en oregelbundet kretsformig underjordisk stenläggning med en diameter av 1,8 m, vilken jag antag vara en förhistorisk husgrund (käta) av små dimensioner. (Jfr. min berättelse härom jämte kartor och fotografier i topografiska arkivet samt katalognr. 8896: 25-68).

Så 1929 återvände jag till Fostarby för att med biträde av studeranden Torbjörn Dahlberg fortsätta de äret förut påbegynnade grävningarna. Denna gång undersöktes på planen framför riens västra vägg ett 33-34 kvadratmeter stort område mellan fyndstället för vapenfyndet och den förmodade husgrunden. (Utgrävningens gränser ha på min till 1928 års berättelse ^{röd} ^{sträckad} blivit utmärkta med en grön pricklinje).

Denna plan eller terrass sluttar något litet från O till W och litet starkare från N till S. (Jfr mina fotografier nr 6891 (1928) och 7178 (1929)). Den har, såsom redan framkallits i min berättelse från år 1928 en gång i tiden varit åker. Hur långt norr ut denna åker ~~sträckt~~ sträckt sig, låter sig icke med säkerhet avgöra; sannolikt har den nått upps

till en linje, som på ungefär 3 m avstånd löper parallellt och söder om den gärdsgård, vilken begränsar terrassen i N.

Vid undersökningen påträffades orörd sandbotten på varierande djup. I utgrävningens norra del (rutorna a 4 och a 5) var kulturlagret mycket tunt. I rutan a 5, där enligt pojken Ekebums uppgift vapenfyndet skulle ha anträffats (jfr 1928 års berättelse), kan man knappast tala om ett kulturskikt, ty omedelbart under den magra torven kom sanden i dagen. Därav torde framgå att fyndets lokalisering till detta ställe eller rans nordvästra hörn knappast kan hålla stånd. Det är sannoliktare att svärdet och spjutspetsarna hittats längre söderut, men var, måste lämnas oavgjort, då det visat sig omöjligt att få tillförlitliga uppgifter av Ekebum. I rutan a 4 var kulturlagret ungefär 15-20 cm tjockt. Dess mäktighet tilltog söderut och utgjorde i rutorna b 3 över 20 cm (om b 4 se nedan), i c 2 ungef. 25-35 cm, i d 2 över 35 cm.

Grävningarna gävo tydeligt vid handen att över större delen, om icke hela det undersökta området ett brandgravfält från början av vikingatiden hade brutt ut sig. Men detta gravfält var icke längre intakt utan hade blivit grundligt omrört vid den gamla åkers upplöjning och även genom andra arbeten. I rutan b 4 påträffades t. ex. en hög stenar, vilka utan tvivel blivit nergrävda i senare tid. Under sådana omständigheter var det naturligt, att ingen upphöjning och ingen stensättning ^{på jordytan} tillhärnagävo förefinligheten av en förhistorisk gravplats. Här och där hittades på ringa djup under jordytan samlingar av mindre stenar, möjligen härrörande från den broläggning, som kanske hade täckt brand-

gravarna och vid äherns anläggning blivit förstörd? I det tunna kulturskiktet, resp. redan i ähermyllan hittades talrika bitar av lerkärl, lertroisor och lerklining, små brända benbitar och här och där fragment av smycken och redskap från vikingatiden. Några krukbitar äro pryddade med vågornament, parallella föror, snöornament eller inbrygta kretsar. Bland metallföremålen förekomma fragment av bronskedjor, spiralfingerringar, rembeslag, handbeslag till knivslidar (?), spiralarör av bronsbräd, ett viktblad, några spikar, ett fragment av en lie; vidare hittades pärlor av glasflass och brons, några flintbitar m. m. Fyndet äro katalogiserade under nr 9041: 1-101.

Alfred Hackman.

Till denna berättelse höra en karta och fotografierna nr 7178-7180.

II.

Korta uppgifter om andra fornlämningar i Tenala.

a) I min reseberättelse från 1928 omnämnde jag under rubrik III b, att jag under automobilfärden från Karis till Grind i Tenala tyckte mig observera en mindre fyrkantig stensättning norr om den stora landsvägen till Åbo på det ställe, där byvägen tar av åt söder till Bonäs och Grind, men att jag under min vistelse i trakten icke hade tid att besöka detta ställe för att kon-

trollera min iakttagelse. Då jag i är åter vistades i Tenala, begav jag mig till stället i fråga och fann den förmodade stensättningen sannolikt endast var en samling flyttstenar på en låg naturlig kulle, som sträckte sig ett par, tre tiotal meter från landsvägen i sydordlig riktning och på vars sluttningar liksom på låga flyttblock (jfr fotogr. 4 [plåt 7177]). Då dylika backar i gamla kulturtrakter ofta visat sig innesluta brandgravar från järnåldern, är det naturligtvis icke uteslutet att även här kunde finnas sådana gravar; likväl kan detta ställe tillsvidare icke inregistreras i förteckningen över Tenala sockens fornlämningar.

✓ kop. 1 b) Den i min nyssnämnda reseberättelse ~~om~~ under rubrik III c omtalade holmen i Bonäs-träsk besöktes denna gång av mig och mitt biträde hr Dahlberg. Holmen är ungefär 440 m lång och 90 m bred samt upptages till större delen av ett högt och mycket brant berg med längdriktning S-N och av ett annat lägre och betydligt kortare berg, parallellt med det höga bergets sydvästra ändparti. Mellan de båda höjderna finnes en lågländ äng, som förut har legat under vattenytan. Det smala sundet öster om holmen håller på att uppgrundas.

Ehuru vi genomströfvade holmen i hela dess längd och bred, kunde vi icke upptäcka ^{den} någon fyshentiga stensättning, vilken enligt hemmansägaren Richard Nyström (Grind) skulle finnas på berget, men väl stötte vi något söder om holmens mitt på rester av en rasad stenvall av upptäplade kullerstenar, vilka ådaglade att

på berget hade funnits en fornberg. Denna vall befann sig på det högre bergets sydöstra sida, på en avsats, från vilken berget sluttade långsamt ned mot holmens låga sydöstra och södra strand. Dess uppgift hade synbarligen varit att förstärka borgens lättast tillgängliga del. Vallens längd var ungefär 27 m och dess bredd 2,5 m samt förnade två berghällar med varandra. Den löpte icke rakt utan bildade ett knä och just vid den trubbiga vinkeln mellan de båda vallarna synes den smala ingången ha befunnit sig. Andra rester av befästningar kunde vi denna gång icke upptäcka. Dock är det möjligt att sådana komma att uppdagas, då holmen, så som önskvärt vore, en gång noggrant kartlägges. Vårt besök på holmen var endast en rekognosering. (Jfr. fotografierna 7184 o. 7185 samt kartskisserna).

c) Ett sådant förberedande besök gjordes av oss också på en annan fornberg i denna trakt. Denna forn lämning ligger (fågelsvägen) 1,3 km SSO från Fästarby gårds manbyggnad och 1,750 km NO från Tenala kyrka på Grop hemmans mark på ett högt skogbevuxet berg, som bildar en del av höjdstrecken mellan Tenala kyrkoby och Grind. På det 49 m höga bergets östra sluttning finnes på cirka 25-30 meters höjd ungefär 110 m väster om den väg, som löper i skogsbyrket längsmed bergets fot, rester av en vall av uppstaplade delvis rätt så stora stenar. Vallens längd är 53,5 m, dess bredd ända till 1,2 m. Den sträcker sig från ett mycket brant bergstup med några buktar i sydöstlig riktning och slutar till synes omotiverat i skogen på ett ställe, som är tämligen lätt tillgängligt och skulle ha förset

en fortsättning av vallingen. Måhända har
fortängningen här bildats av en förhuggning.
Ungefär 11 m från sydöstra ändan finnes en
1 m bred öppning i vallen (jfr. fotogr. nr 7181,
där öppningen är synlig till höger); ett stycke
längre åt NW avbrytes vallen av ett brant
^{smått} klipputsprång och fortätter på detsamma andra
sida ca 9 m upp till det ovannämnda stu-
pet.

Från bergets med gles skog bevädda topp
några tiotal m NW om vallens nordvästra
ända öppnar sig mot norr och öster en
vidsträckt utsikt över Fastarby - Bonäs ställen
och höjder, som begränsa den i N. [Också
denna fornborg borde bliva noggrant kart-
lagd. Vi kunde denna gång endast med en
något schematisk kartskiss av vallens strük-
ning.

↑ kop. 1

↓ kop. 2

d). År 1928 hade dr C. A. Nordman på
uppdrag av Arkeologiska Kommissionen be-
rikt ett fyndställe från järnåldern på Ger-
mundby - Backa, där redan år 1911 hittats
några spjutspetsar och sköldbucklor (?) och även några
bronsraker, vilka icke hade blivit insända till
Nationalmuseet. Enligt Nordmans av två fo-
tografier åtföljda berättelse hade fyndet
gjorts, då vattenledning byggdes på Backa
och en enkel cistern uppfördes strax N om
sta ladugården (eller stallet). "Det exakta
fyndstället kunde ej mera uppekas av hemma-
nets ägare, Einar Westerlund, som 1911 ej
var fullvuxen", men Nordman förmodar att
fornmärkena kunna vara hittade i en fyrkantig

Nordman
förmådan
detta! Se
hans
berättelse.

stenläggning omedelbart NO om cisternen. År 1925 funnos av fyndet 3 spjutspetsar kvar, 1 med bolk och 2 med tånge, vilka då gavs åt en vaktmästare Ström från Helingsfors, som lovat föra dem till museet.

Da mina arbeten i Tenala hade fört mig till närheten av Baeka, besökte även jag jämte herr Dahlberg fyndstället i hopp om att kunna inhämta ytterligare upplysningar om de funna föremålen och om fyndomständigheterna.

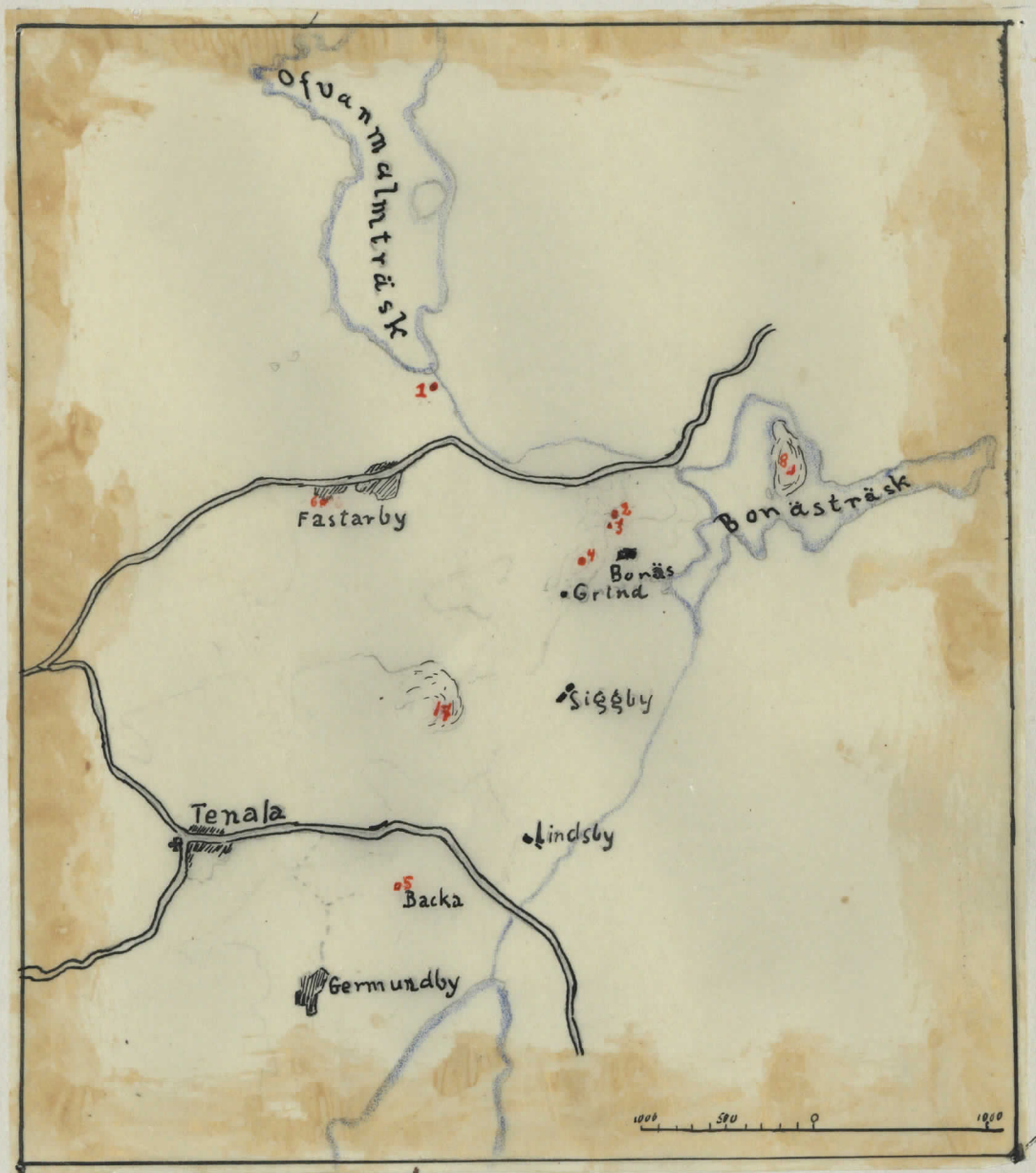
Den korta tid vi hade till vårt förfogande begagnades av oss till att göra en kartskiss över fyndställets närmaste omgivningar och att utfråga hemmansägaren Westerlund. Av denne erhöles vi som gåva till Nationalmuseet en liten spjutspets med tånge men utan hullingar, som hade hittats ungefär 2 m W om uppkörsbron till stället, då denna del av backen jämnedes. Fyndstället är på vår karta utmärkt med ett liggande rött kors.

Spjutspetsen kan hänföras till början av vikingatiden. Från samma tid härstamma två av de tre spjutspetsar, vilka år 1925 givits åt vaktmästare Ström och av denne två månader efter mitt besök på Baeka överlämnades till museet (inventariens. 9060). Det är under sådana omständigheter sannolikt att år 1911 års fynd hade anträffats i närheten av den av hr Westerlund åt oss givna spjutspetsen och icke inom den fyrkantiga stenläggningen, vilken utan tvivel tillhör en äldre tid än spjutspetsarna, och nämligen slutet av den romerska järnåldern eller början av folkvandringstiden. Fyndstället och stenläggningsgraven komma att undersökas sommaren 1930. Jfr. ~~fluga~~ kartskiss.

Alfred Hackman.

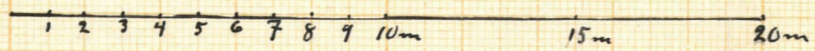
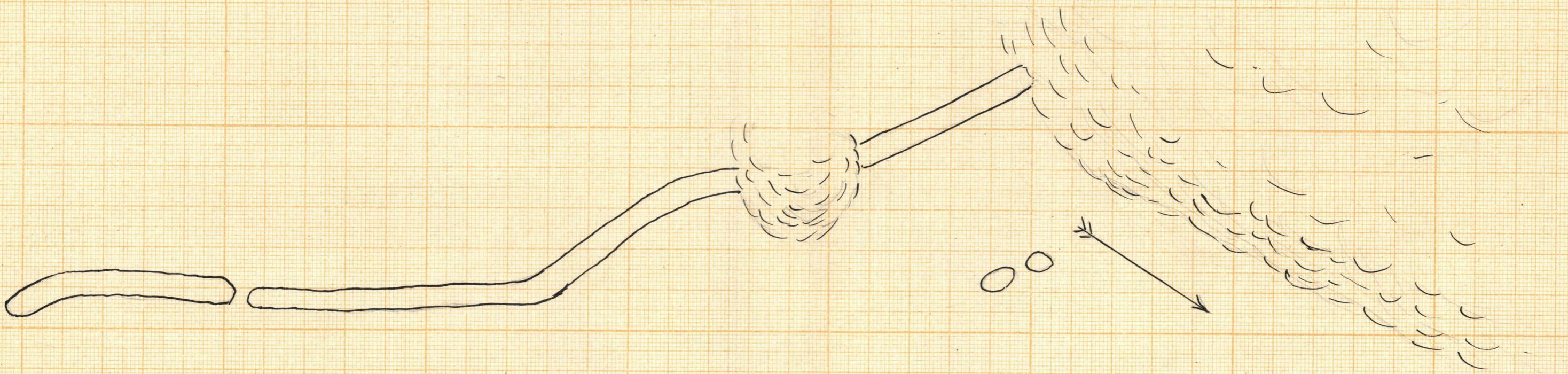

Järnåldersfynd i Tenala.

1. Vapenfynd på Festarby mark (HM 2421; 2444).
2. Fyrkantigstensättning på Lillmalmbacken vid Bonäs (HM 3721).
3. Vapenfynd, sammastädes (HM 2785).
4. Vapen- och boplatsfynd på Lunnekan kulle vid Grind (HM 8207; 8586; 8876).
5. Vapenfynd fr. vikingatid vid Backa (HM 7041; 7060).
6. Brandgravfält fr. v.k. tid vid Festarby-Västergård (HM 8896; 9041).
7. Fornborg på Grop hemmans mark.
8. Fornborg på en holme i Bonästräsk.

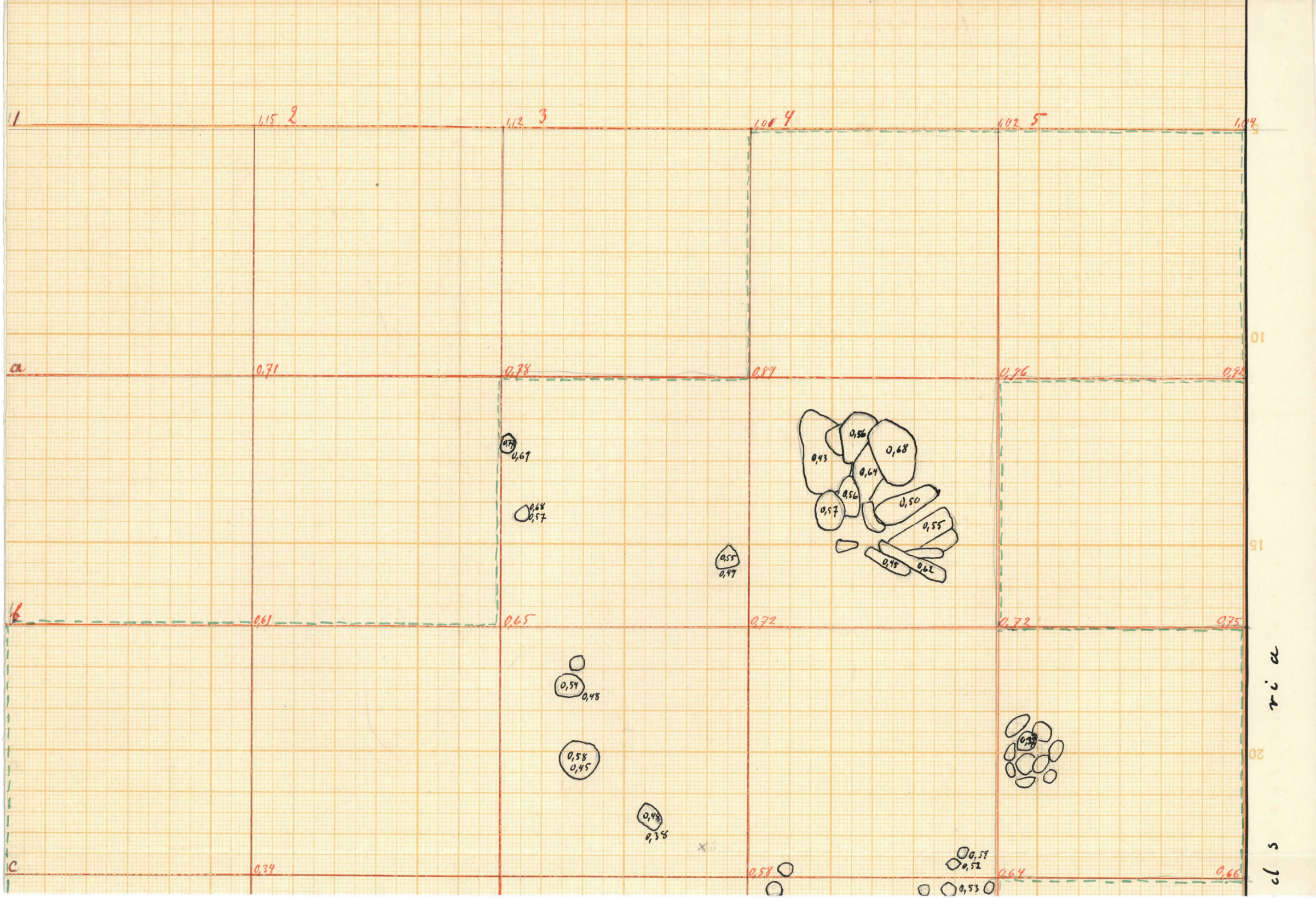

Tenala.
Stenvall på den östra sluttningen
av ett berg på Grop hemmans mark
Som Fostarby.

A. Hackman 1929.

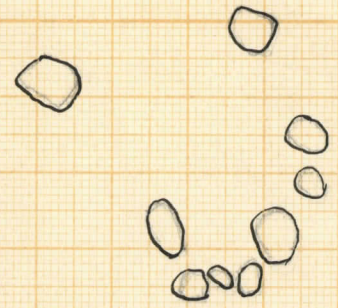

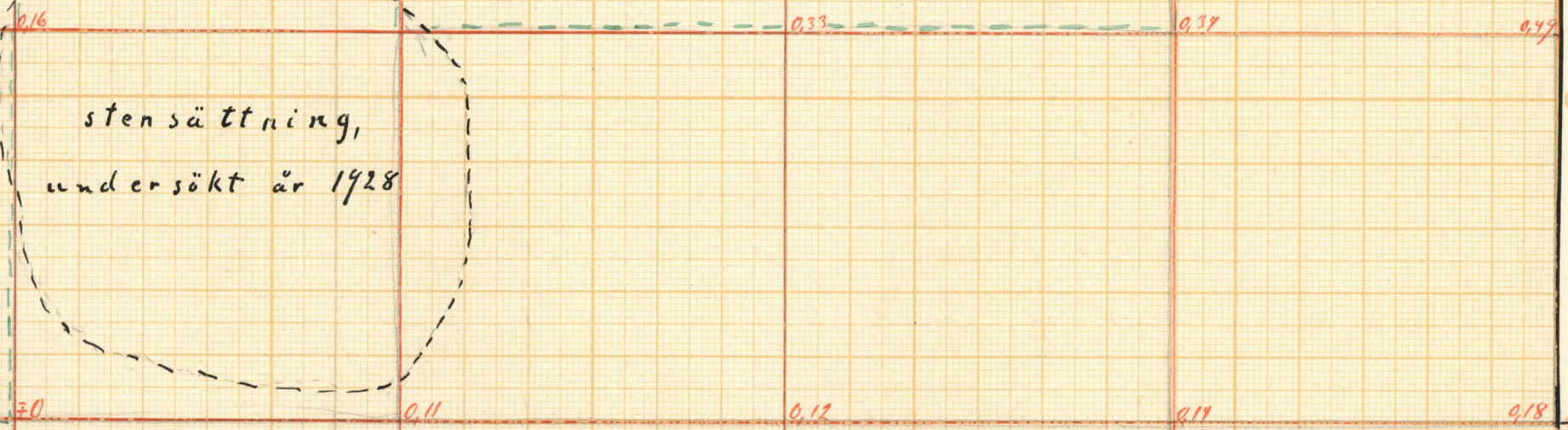

d

e

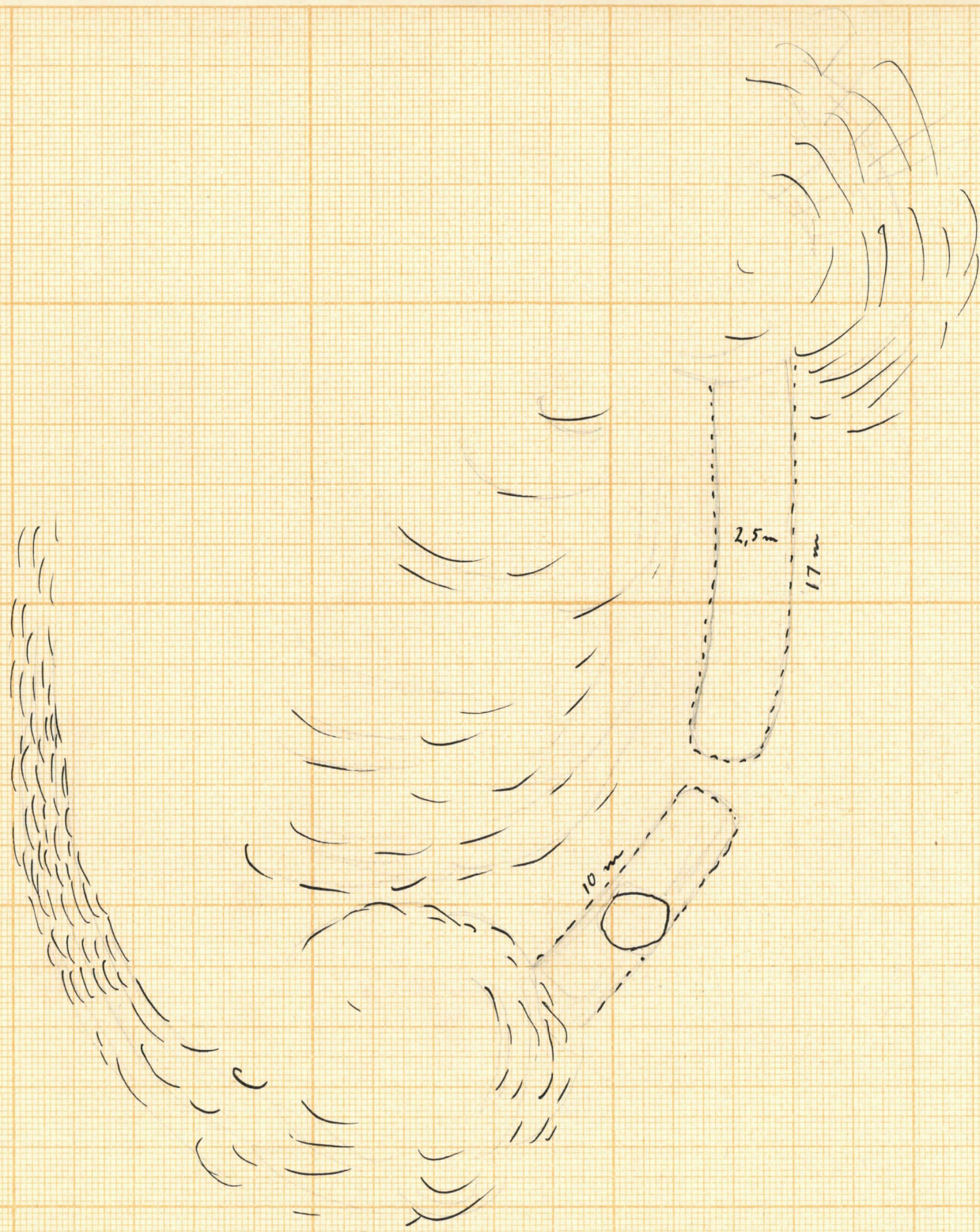

stensättning,
undersökt år 1928

Tenala
 Fastarby - Västergård
 Brandgravfältet väster om rian
 A. Huckmans grävningens område 1929
 utmärkt med sträckad grön linje.
 (H.M. 9041).

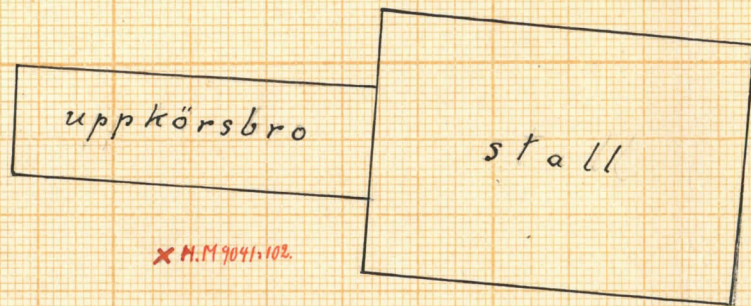
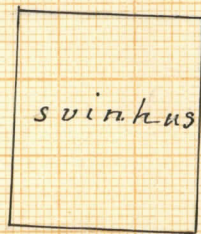
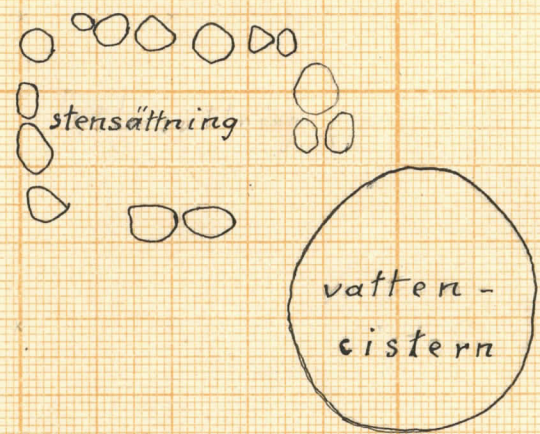

Fri handsskiss.

Tenala

Rester av en stenvall
på en holme i Bonusträsk.

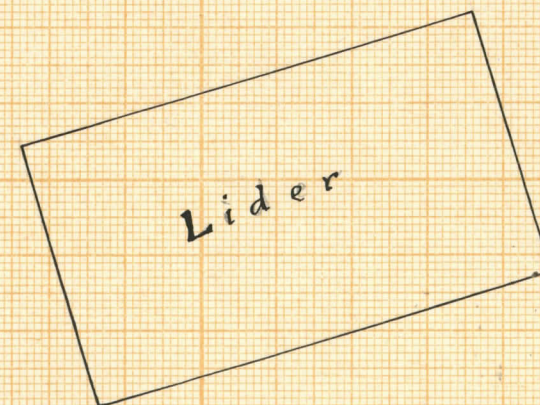

Tenala
Germundby - Backa

A. Hackman 1929

x → 35m till boningshuset

Tenala - Fästarby.

pl. 7178.

1. Grävningar på terrassen framför Västergårds rida.

pl. 7180.

2. Grävfältet sammanställes under pågående undersökning.
Sandbotten blottad i en del rutor.

Tenala Fustarby.

pl. 7174

3. Mitt på bilden Västergårdsria, bakom vilken gravfältet ligger. Bilden är tagen från NO mot SW.

pl. 7177

4. Mitt på bilden kulle med flyttstenar norr om landsvägen till Åbo, där byavägen tar av åt S till Bonäs.

Tenala.

pl. 7184.

Rester av en förhistorisk vall på holmen i Bonäs träsk, sedda fr. S.

pl. 7185.

Samma vallrester, sedda från W.

Tenala.

pl. 7181.

Vallparti på borgberget på Grop hemmans mark.
Till höger synes en smal ingång.

A. H. 1929.

Tenala socken.

pl. 7182

pl. 7183.

Utsikt från Borgberget på Grop hemmans mark mot N och NO.

1. Gravfältet vid Fastarby Västergårds rika.
2. Vapen fynd från folkvandringstiden på Fastarby mark (H. M. 2421; 2444).
3. Bonäsfyndet (H. M. 3721).
4. Lunkankulla på Grop hemmans mark.